

СТРУКТУРА РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто поняття ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства. Надано поняття структури ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства. Визначено складові структури ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства.

The concept of the resource providing of economic security of enterprise is considered in the article. The concept of structure of the resource providing of economic security of enterprise is given. The components of the structure of the resource providing of economic security of enterprise are determined.

Постановка проблеми. Сучасні ринкові умови, в яких здійснюють свою діяльність підприємства, відрізняються невизначеністю і непередбачуваністю. Крім того, ситуацію ускладнила світова економічна криза, яка породила низку загроз господарюючим суб'єктам та посилила негативну дію таких чинників зовнішнього середовища, як нестабільність політичної і соціально-економічної ситуації в Україні, недосконалість комерційного законодавства, шахрайство, корупція та ін. Зміна умов господарювання активізувала увагу науковців щодо забезпечення економічної діяльності підприємства. Використання будь-якого підходу потребує уважного вивчення ресурсного чинника при забезпеченні безпеки економічної діяльності підприємства. Тільки при комплексному використанні наявних ресурсів, їх відповідності за якістю і кількістю за всіма напрямками господарської діяльності підприємства стає можливим забезпечення економічної безпеки підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення економічної безпеки підприємства розглядається в роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, серед яких С.Н. Іл'яшенко [1], Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, О.М. Ляшенко [2], Т.Б. Кузенко [3], Є.А. Олейников [4]. Не ставлячи під сумнів значний вклад дослідників в розробку зазначеного питання, слід відмітити, що питання ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства розглянуто недостатньо. Заради справедливості відзначимо роботи авторів [1, 3, 4, 5], які наголошують на важливості використання різноманітних ресурсів для подолання загроз і забезпечення стабільності функціонування підприємства. Цілком погоджуючись з дослідниками, зауважимо, що в даний час економічну безпеку підприємства все частіше розглядають як окрему функцію управління, яка потребує підтримки. Однак аналіз наукових джерел свідчить, що, незважаючи на ґрунтовні теоретичні та практичні дослідження питань ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства, поза увагою науковців залишилися теоретичні та практичні пропозиції щодо визначення місця і ролі кожного з ресурсів у забезпеченні економічної безпеки суб'єкта господарювання, тобто скільки, яких та в якому співвідношенні потрібно ресурсів для забезпечення безпеки. Крім того, існує ціла низка досліджень, присвячених окремим складовим ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства. Зокрема, автори розглядають виробничу безпеку [6], фінансове [7] та інформаційне забезпечення економічної безпеки підприємства [8].

Високо оцінюючи досягнення попередників, вважаємо за доцільне наголосити, що поняття ресурсного забезпечення є системним і багатofункціональним і має відображати не лише окремі складові, а розглядатися в сукупності. Таким чином, можна дійти висновку, що на сьогодні дослідження структури ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства є недостатньо відображеним, а тому потребує детальнішого вивчення.

Мета статті полягає у дослідженні структури ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш за все, визначимо сутність авторського розуміння поняття ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства. Під ресурсним забезпеченням економічної безпеки підприємства пропонується розуміти упорядковану сукупність дій щодо пошуку, вибору та використання ресурсів, а також створення адміністративно-правових, організаційно-управлінських, техніко-технологічних, морально-психологічних, інформаційно-аналітичних умов, необхідних для перебування підприємства у тому чи іншому стані економічної безпеки [9].

Ресурсне забезпечення економічної безпеки підприємства має дуальний характер: з одного боку, воно являє собою безперервний циклічний процес пошуку, залучення та використання різних видів ресурсів, необхідних для запобігання можливих зовнішніх та внутрішніх загроз, з іншого – складну систему, яка включає в себе сукупність послідовних, взаємозв'язаних між собою етапів, систематизованих до цих задач методик, методів, моделей, які дають можливість обґрунтувати, вибрати спосіб ресурсного забезпечення та оцінити ефективність обраного способу.

Оскільки метою даного дослідження є вивчення структури ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства, розглянемо поняття структури.

В найбільш загальному розумінні «структура» (від лат. *structur* – будова, розташування, порядок) є сукупністю стійких зв'язків між безліччю компонентів об'єкту, що забезпечують його цілісність і тотожність самому собі, тобто збереження основних властивостей при різних зовнішніх і внутрішніх змінах [10].

У науковій літературі існує поняття структури ресурсного забезпечення на макро-, мезо- та мікрорівні. Макро-, мезорівні структури знаходяться поза межами даного дослідження, а структуру ресурсного забезпечення підприємства стисло розглянемо.

Досліджуючи структуру ресурсного забезпечення діяльності підприємства, більшість авторів розглядають складові структури такого забезпечення [6, 7, 8], чинники, які на неї впливають [11], уникаючи при цьому розуміння поняття структури ресурсного забезпечення підприємства. Щодо ресурсного забезпечення підприємства як системи структура виступає внутрішньою організацією ресурсного забезпечення підприємства, яка є сукупністю різноманіття ресурсів. Таким чином, під структурою ресурсного забезпечення підприємства слід розуміти сукупність видів ресурсів, що є специфічними способами їх взаємозв'язку і взаємодії, направленими на досягнення поставлених цілей підприємства.

На наш погляд, структура ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства не сформована як науковий продукт, а на практиці існують її окремі складові. Отже, під структурою ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства пропонується розуміти упорядковану сукупність видів ресурсів, конкретизованих за кількістю, напрямом та призначенням, вивчення взаємодії і співвідношення яких дозволяє відображати або запобігати можливим загрозам безпеці економічного стану підприємства.

В сучасних умовах господарювання керівництво підприємства повинно оцінювати важливість кожної зі складових ресурсного забезпечення залежно від видів загроз економічній безпеці і виявляти ті з них, які актуальні для даного підприємства в даний момент часу.

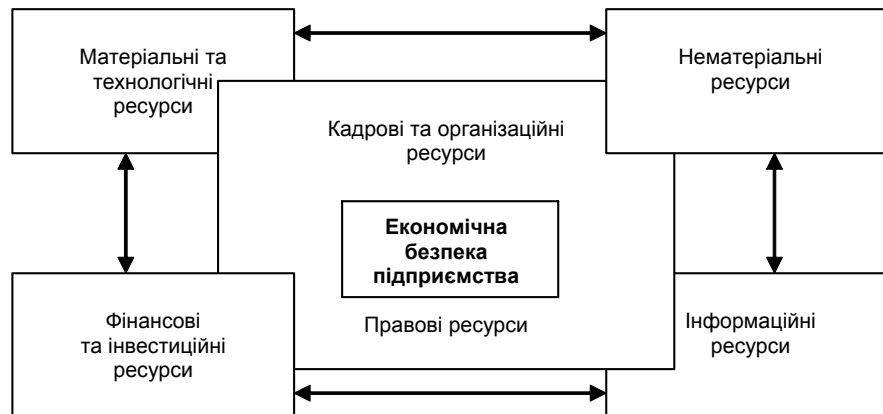

Рис. 1. Принципова схема структури ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства

Проте більший інтерес представляє взаємозв'язок і взаємозалежність між складовими ресурсного забезпечення. Ресурсне забезпечення економічної безпеки підприємства може бути більш дієвим, якщо розглядати всі його складові як структуру, котрі тільки в сукупності здатні забезпечити безпеку підприємства.

Побудову цієї структури слід здійснювати, дотримуючись вимог:

- 1) цілеспрямованості, тобто відповідності бажаному стану економічної безпеки підприємства;
- 2) узгодженості, тобто відповідності наявним чи доступним ресурсам та рівню компетентності персоналу;
- 3) ієрархічності;
- 4) комплексності, тобто забезпечувати економічну безпеку підприємства, використовуючи усі наявні в розпорядженні підприємства ресурси;
- 5) адаптивності, тобто забезпечувати пристосовуваність функціонування такої структури до умов зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства;
- 6) гнучкості, тобто оперативно забезпечувати своєчасне відзеркалення або запобігання загрозам економічній безпеці підприємства;
- 7) надійності, тобто забезпечувати безперебійне та безперервне функціонування, направлене на запобігання загрозам економічній безпеці підприємства;
- 8) економічної доцільності, тобто вартість коштів на забезпечення безпеки не повинна перевищувати той оптимальний рівень, при якому втрачається економічний сенс їх забезпечення.

Ресурсне забезпечення, як вже було визначено, має складну структуру, яка припускає виділення таких складових за видами ресурсів [12]: інформаційна; матеріальна; нематеріальна; інвестиційна; фінансова; кадрова; організаційна; технологічна; правова. Ці складові в інтегрованому вигляді розкривають

найбільш важливі напрями ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства. Безумовно, кожна складова відіграє суттєву роль, проте значущість кожної з них за різних умов, наприклад, виду та інтенсивності загроз, стадії розвитку підприємства тощо, може бути різною.

Розглянемо детальніше кожну із складових ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства. Так, на думку В.М. Щербиної [8], тільки повнота інформаційного забезпечення може ефективно протидіяти імовірним загрозам, суттєво знижувати ризик діяльності і втрати від негативного впливу різного роду загроз. Цілком погоджуючись з даним твердженням, зауважимо, що, розглядаючи питання ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства, слід враховувати ще й важливість витрат ресурсів, необхідних для забезпечення інформаційної складової економічної безпеки підприємства. Підставою такого твердження є поширені останнім часом рейдерські напади, промислове шпигунство, хакерські атаки тощо [13].

Традиційно матеріальна складова, як традиційно визначається в економічній літературі, включає основні фонди і обігові активи підприємства, але в умовах ринкової економіки усе більше підприємств у складі своїх активів має нематеріальні активи, до яких належать патенти, комп'ютерні програми, ліцензії, сертифікати на право здійснення діяльності чи користування яким-небудь майном, винаходи, ноу-хау, права власності на землю тощо [14]. Отже, значущість нематеріальної складової ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства дедалі зростає.

Реалізація забезпечення економічної безпеки підприємства потребує формування необхідних інвестиційних ресурсів. При цьому під інвестиційними ресурсами розуміються усі види грошових та інших активів, що залучаються підприємством для здійснення вкладень в об'єкти інвестування [15].

Фінансова складова забезпечує мобілізацію фінансових ресурсів у обсягах, достатніх для фінансування операційної та інвестиційної діяльності підприємства.

Кадрова складова ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства визначає наявність необхідної кількості персоналу відповідної кваліфікації та структури. Значущість цієї складової ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства завжди є перманентною.

Організаційна складова, за визначенням І. Яненкова [16], передбачає точний і швидкий розподіл завдань і відповідностей серед учасників і зворотний зв'язок для контролю або регулювання виконання завдань.

Технологічна складова ресурсного забезпечення підприємства припускає наявність таких технологій і бізнес-процесів, які підсилюють можливості суб'єкта господарювання протистояти загрозам економічній безпеці.

Перманентність правової складової ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства також є безумовною, оскільки легітимність способів такого забезпечення, по-перше, має бути безсумнівною, по-друге, потребує витрат певних коштів, по-третє, її ігнорування може призвести до втрати власності підприємства.

Побудова структури ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства натикається на певні труднощі через дуальну природу ресурсного забезпечення, яке водночас є об'єктом захисту від загроз та інструментом забезпечення його економічної безпеки. Більшість авторів [1, 3, 4] вказують на необхідність запобігання, або мінімізації втрат корпоративних ресурсів, тобто ресурси розглядаються ними як об'єкт захисту. А питання щодо того, яку кількість ресурсів, їх якість і співвідношення можна вважати еквівалентом економічній безпеці, здатне виступити інструментом забезпечення економічної безпеки, залишаються відкритими.

Склад структури ресурсного забезпечення економічної безпеки змінюється в залежності від дії чинників: умов господарювання підприємства, тобто його організаційно-правової форми власності, розміру, специфіки галузі, стадії життєвого циклу, а також впливу різноманітних небезпек та загроз. Залежно від дії низки чинників одні складові гратимуть роль основних, другі – забезпечувальних.

Наприклад, якщо велике промислове підприємство знаходиться в стадії санації, то в даному випадку інвестиційна та інформаційна складові ресурсного забезпечення виступатимуть основними задля уникнення поглинання даного підприємства другим суб'єктом господарювання або навіть припинення його діяльності. Тобто залучення додаткових коштів зможе забезпечити диверсифікацію діяльності промислового підприємства. Якщо мова йдеться про високотехнологічне підприємство, середнє за розміром, яке знаходиться в стадії розвитку, можна говорити про важливість саме технологічної, організаційної та інформаційної складових. Виробнича сфера такого підприємства вимагає постійної модернізації, необхідності обліку нововведень, що з'являються як в області технології виробництва, так і у сфері організації виробництва. Володіння інформацією в достатньому обсязі дозволяє підприємству адекватно та швидко реагувати на будь-які зміни зовнішнього середовища бізнесу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Економічна безпека підприємств багато в чому залежить від забезпеченості ресурсами. Від унікальних особливостей ресурсів, якими володіє підприємство і від вміння керуючого складу підприємства управляти ними залежить можливість отримання і підтримки конкурентних переваг підприємства, які, в свою чергу, виступають чинником забезпечення економічної безпеки будь-якого підприємства. Ресурсне забезпечення виступає однією з найважливіших складових, що

входить поряд з підсистемами правового, нормативно-методичного, наукового, технічного, інформаційного забезпечення управління підприємством до системи забезпечення організаційно-економічного механізму управління підприємством.

Під структурою ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства пропонується розуміти упорядковану сукупність видів ресурсів, конкретизованих за кількістю, напрямом та призначенням, вивчення взаємодії і співвідношенні яких дозволяє відображати або запобігати можливим загрозам безпеці економічного стану підприємства.

Всі види ресурсів, які використовуються підприємством у процесі виробничо-господарської діяльності, являють собою комплексну взаємозалежність та взаємозв'язок складових його економічного потенціалу, що формується залежно від потреб виробництвом з метою отримання економічних вигод у майбутньому. Важливість тих чи інших складових в структурі ресурсного забезпечення економічної безпеки залежить від впливу багатьох чинників, досить різноманітних за змістом та інтенсивності впливу та таких, що мають чисельні і щільні перетинання. Тому подальше дослідження ресурсного забезпечення має перебувати у площині встановлення співвідношень між складовими структури ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства.

Література

1. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С.Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3 (21). – С. 11 – 19.
2. Козаченко А.В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения : [монография] / А.В. Козаченко, В.П. Пономарев, А.Н. Ляшенко / Восточноукраинский национальный ун-т. – К.: Либра, 2003. – 280 с.
3. Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємств в умовах ринкової економіки: автореферат дис. На здобуття наук. ступення канд. екон. наук : 08.06.01 / Європейський ун-т фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. – К., 2004. – 18 с.
4. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность): [учебно-практическое пособие/ под ред. Е.А. Олейникова]. – М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-синтез», 1997. – 288 с.
5. Економіка підприємства : [навч. посібник / за заг. ред. С.Ф. Покропівного]. – К.: КНЕУ, 2003. – 608 с.
6. Турило А.М. Методи оцінки виробничої безпеки підприємства / А.М. Турило, С.В. Капітула // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 3. – С. 137 – 143.
7. Кракос Ю.Б. Подход к оценке уровня финансовой составляющей экономической безопасности предприятия / Ю.Б. Кракос, Н.И. Серик // Економіка. Фінанси. Право. – 2006. – № 12. – С. 7 – 10.
8. Щербина В.М. Інформаційне забезпечення економічної безпеки підприємств та установ / В.М. Щербина // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 10. – С. 220 – 225.
9. Ляшенко О.М. Підходи до ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства / О.М. Ляшенко, А.М. Горбачова // Економіка. Менеджмент. Підприємництво / Східноукраїнський національний ун-т. ім. В. Даля. — Луганськ, 2006. – № 16/2. – С. 69 – 75.
10. Большой энциклопедический словарь//<http://dic.academic.ru>
11. Полянська А.С. Ресурсне забезпечення розвитку організацій в сучасних умовах господарювання / А.С. Полянська // <http://www.pdaa.com.ua/np/pdf/81.pdf>.
12. Чорна А.М. Ресурсне забезпечення економічної / А.М. Чорна // Економіка. Менеджмент. Підприємництво / Східноукраїнський національний ун-т. ім. В. Даля. — Луганськ, 2008. – № 20. – С. 69 – 75.
13. Чорна А.М. Урахування ресурсного чинника при забезпеченні економічної безпеки підприємства / А.М. Чорна // Збірник тез доповідей II Науково-практичного семінару з міжнародною участю. — Тернопіль : Видавничий центр «Вектор», 2008. – С. 252 – 253.
14. Управління ресурсами підприємства : [навч. посібник / під ред. Ю.М. Воробйова, Б.І. Холода]. – К.: «Центр навчальної літератури», 2004. – 288 с.
15. Дорошенко Т.В. Формування оптимальної структури інвестиційних ресурсів на підприємстві / Т.В. Дорошенко // Фінанси України. – 2002. – № 9. – С. 134 – 138.
16. Яненко І. Економічна природа категорії «організаційний ресурс» та її роль в системі інноватики / І. Яненко // Економіст. – 2008. – № 9. – С. 54 – 57.

Надійшла 10.06.2009